

**Reactienota zienwijzen Notitie reikwijdte en
detailniveau**

**Verkenning dijkversterking Willemstad-
Noordschans**

Waterschap Brabantse Delta

Definitief
20 februari 2025

Verantwoording

Titel	Reactienota zienswijzen NRD
Opdrachtgever	Waterschap Brabantse Delta
Projectleider	Gustav Egbring
Auteur(s)	Neelke de Fijter
Tweede lezer	Marlies Verspui
Uitvoering meet- en inspectiewerk	
Kenmerk	WP-OM-1.05.02 Reactienota
Aantal pagina's	
Datum	20 februari 2025
Handtekening	Ontbreekt in verband met digitale verwerking. Dit rapport is aantoonbaar vrijgegeven.

Documentbeheer

Titel		Reactienota NRD		
Kenmerk		<i>WP-OM-1.05.02 Reactienota Notitie Reikwijdte en Detailniveau</i>		
Versie	Datum	Status	Workflow	Toelichting/wijzigingen
0.1	10 februari 2025	Concept	Ter beoordeling	1e Concept
1.0	20 februari 2025	Definitief	Ter acceptatie	Definitieve versie

Inleiding

Dijktraject Willemstad-Noordschans in de gemeente Moerdijk voldoet niet aan de huidige veiligheidseisen en moet versterkt worden. De dijkversterking wordt uitgevoerd door Waterschap Brabantse Delta, die de beheerder is van de dijk.

Onder de Omgevingswet moet voor de dijkversterking Willemstad-Noordschans een projectbesluit genomen worden. Hiervoor wordt de projectbesluitprocedure doorlopen. Dit is de procedure die waterschap en provincie voeren voor grote en complexe projecten met een publiek belang.

Het waterschap heeft besloten om aan het einde van de verkenningsfase voor de dijkversterking Willemstad-Noordschans de gekozen oplossing (het voorkeursalternatief) vast te leggen in een formele Voorkeursbeslissing (VKB). Voor deze Voorkeursbeslissing is een milieueffectrapport voor een plan (plan-MER) verplicht. Het plan-MER wordt gebruikt als document om alle milieueffecten van alternatieven in het ontwerpproces te onderzoeken en te vergelijken om deze mee te wegen bij de besluitvorming over de keuze van een voorkeursalternatief. Als effecten op een Natura 2000-gebied niet uitgesloten kunnen worden, zal ook een passende beoordeling worden opgesteld. Het waterschap is bevoegd gezag voor de Voorkeursbeslissing en het plan-MER.

De Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) vormt de start van de milieueffectrapportage (mer) in het kader van de Voorkeursbeslissing. De NRD is bedoeld om betrokkenen en belanghebbenden vooraf te informeren en te raadplegen over de inhoud en diepgang van het op te stellen plan-MER, ofwel over de reikwijdte en het detailniveau. De 'reikwijdte' geeft aan wat het voornemen is, welke alternatieven worden onderzocht en welke (milieu- en omgevings)thema's in beeld worden gebracht. Het 'detailniveau' betreft de diepgang en methode van het onderzoek.

Een milieueffectrapport (MER) is bedoeld om milieu een plaats te geven in de besluitvorming voor – in dit geval – een dijkversterking. De milieu-informatie uit het MER geeft input bij het afwegingsproces in de verkenning waarin ook andere thema's (zoals draagvlak en kosten) worden meegenomen om te komen tot een voorkeursalternatief.

De NRD voor de dijkversterking Willemstad-Noordschans heeft van 4 november 2024 tot en met 13 december 2024 ter inzage gelegen. Gedurende deze periode is de mogelijkheid geboden aan eenieder om op deze notitie te reageren. Gedurende de inspraakperiode zijn zeven reacties en adviezen ontvangen. In verband met de bescherming van persoonsgegevens, zijn de naam- en adresgegevens niet vermeld voor zover deze herleidbaar zijn tot natuurlijke personen.

Tabel 1.1 Overzicht zienswijzen

Nr.	Organisatie/particulier
1	Agrariër (dijkbewoner)
2	Dijkbewoner
3	Dijkbewoner
4	Dijkbewoner
5	Vereniging Stadsraad Hart voor Willemstad en Vereniging Stadstafel Klundert
6	Leidingstraat Nederland (LSNED)
7	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)

Reactie op zienswijzen

Nr.	Datum	Naam indiener	Toelichting zienswijze	Antwoord
1a	24 november 2024	Agrariër (dijkbewoner)	Signaleert dat in de NRD wel aandacht wordt besteed aan de buitendijkse cultuurhistorische objecten om mee te nemen in de afweging bij de keuze voor de voorkeursalternatieven, maar dat aan de cultuurhistorische objecten binnendijks geen aandacht wordt besteed.	In het MER worden ook de binnendijkse cultuurhistorische objecten meegenomen.
1b			Binnen het afwegingscriterium woon-werk en leefomgeving zijn een aantal subcriteria benoemd, maar de effecten van de dijkversterking op de aangelegen percelen landbouwgrond ontbreken in deze subcriteria.	Onder woon-, werk- en leefomgeving vallen ook effecten op bedrijven. Aangelegen percelen landbouwgrond worden aangemerkt als (onderdeel van) bedrijven en worden dus meegenomen in het effectenonderzoek.
2a	6 november 2024	Dijkbewoner	Verzoek om cultuurhistorische elementen (zoals de Muraltmuren, fort Bovensluis, kunstwerk de Wachter, de grindbak, een aantal Rijksmonumentale woningen en ook het -steile binnendijkse- dijkprofiel) te beschermen en te behouden.	Er is een uitgebreide cultuurhistorische analyse uitgevoerd. De aanwezige cultuurhistorische elementen zijn in beeld gebracht en besproken met de Rijkdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), de voorzitter van de Heemkundekring en de beleidsmedewerker cultuurhistorie van de gemeente Moerdijk in een thematafel cultuurhistorie. In het MER worden de effecten op de cultuurhistorische en landschappelijke elementen bepaald. De effecten van de voorgestelde oplossingen voor de dijkversterking op deze thema's worden beschreven. Cultuurhistorische elementen die monumenten zijn, genieten ook een wettelijke bescherming in het kader van vergunningverlening.
2b			Indiener verzoekt om aanvullende meekoppelkansen mee te nemen: <ul style="list-style-type: none"> - aanleg glasvezel - locaties dijkdoorbraken meer zichtbaar maken in het landschap - bankjes plaatsen langs de dijk 	Om meekoppelkansen mee te nemen als onderdeel van een alternatief in het MER, moet van tevoren aan de randvoorwaarden voor meekoppelkansen zijn voldaan. In de NRD is benoemd wat de gronden zijn waarop de haalbaarheid wordt afgewogen. De belangrijkste punten in dit geval: de

Nr.	Datum	Naam indiener	Toelichting zienswijze	Antwoord
2c			<p>- inspectie van de kokers en de kous bij gemaal Tonnekreek.</p> <p>De beoogde ontsluiting van Willemstad-Oost op de Oostdijk is volgens indiener bedoeld voor fietsers en wandelaars, niet voor motorvoertuigen. Een ontsluiting voor motorvoertuigen is ook niet gewenst omdat de Oostdijk nu al wordt overbelast door het verkeer.</p>	<p>meekoppelkansen dienen in tijd en locatie mee te liften met de uitvoering van de dijkversterking en worden (mede) gefinancierd door de initiatiefnemer.</p> <p>Ter informatie opgenomen. De gemeente gaat over de weg op de dijk.</p>
2d			<p>Indiener wil graag een toelichting of er een prioritering in de verschillende thema's zit, waarbij het lijkt alsof natuur zwaarder weegt dan het belang van aanwonenden. Verzoek om het belang van aanwonenden prioriteit te geven boven natuur en cultuur en binnendijkse oplossingen te schrappen.</p>	<p>Een milieueffectrapport (MER) is bedoeld om milieu een plaats te geven in de besluitvorming voor – in dit geval – een dijkversterking. Naast milieueffecten zijn er meer thema's die meewegen bij de keuze voor een voorkeursalternatief. Er is daarbij in principe geen prioritering van thema's. In het MER worden milieuthema's beschouwd, in het proces krijgen ook thema's als draagvlak/omgeving, kosten etc. een plaats. Vanuit participatie en omgevingsmanagement wordt het belang van aanwonenden meegenomen in het proces. Deels gebeurt dat dus in het MER, maar zeker ook in het proces daaromheen.</p>
2e			<p>Indiener wil graag het belang onderstrepen van de bereikbaarheid van woningen en bedrijven tijdens uitvoering van de werkzaamheden en daarna (ook voor hulpdiensten en landbouwverkeer).</p> <p>Verzoek om vooraf een plan voor de bereikbaarheid per projectfase te maken en dit met de aanwonenden te bespreken.</p>	<p>Dit valt buiten de scope van een MER, maar krijgt t.z.t. een plaats bij het omgevingsmanagement.</p>
2f			<p>Indiener verzoekt het waterschap om als eigenaar van het dijklichaam actief met de gemeente in overleg te gaan over de vraag hoe de verschillende verkeersstromen over de dijk veilig kunnen worden ingericht. Graag als aandachtspunten meenemen hoe het sluipverkeer Willemstad – Klundert v.v. over de dijk kan</p>	<p>Verkeersveiligheid is een onderdeel van het thema woon-, werk- en leefmilieu in het MER in relatie tot de dijkversterking. Verder valt genoemd aandachtspunt buiten de scope van een MER. De gemeente is verantwoordelijk voor de weg over de dijk en is bezig met een verkeersstudie.</p>

Nr.	Datum	Naam indiener	Toelichting zienswijze	Antwoord
3a	12 december 2024	Dijkbewoner	worden ontmoedigd en hoe de dijk toch goed toegankelijk kan blijven voor (groot en zwaar) landbouwverkeer.	Zie reactie op zienswijze van dijkbewoner nr. 2
3b			Meekoppelkans: de verkeersveiligheid van de Oostdijk laat ernstig te wensen over en is ongeschikt voor de hoeveelheid verkeer dat er dagelijks rijdt, waaronder ook vrachtwagens. Indiener voorziet nog grotere problemen na de ontwikkeling van een grootschalig vakantiepark (Bovensluis) waar een omgevingsvergunning voor is verleend. Verzoek om met de gemeente in gesprek te gaan en te onderzoeken of van de Oostdijk een fietsstraat gemaakt kan worden om de hoeveelheid verkeer te temperen. Verzoek dat bewoners en ondernemers langs de dijk wel ongehinderd gebruik kunnen maken van deze fietsstraat. Verzoek om genoemde meekoppelkans te overwegen en waar mogelijk expliciet op te nemen in de NRD en het MER.	Voor wat betreft de meekoppelkans: de gemeente is verantwoordelijk voor de weg over de dijk en is bezig met een verkeersstudie. De NRD wordt naar aanleiding van zienswijzen niet aangepast. Waar nodig worden de zienswijzen meegenomen/verwerkt in het MER.
3c			Indiener mist de menselijke factor in de aangedragen (binnendijkse) alternatieven, en ook de oplossingen wanneer een dergelijk alternatief grote impact heeft op aanwonenden. Indiener denkt pas in actie te kunnen komen als het besluit in 2026 wordt genomen, wat veel onzekerheid geeft. Verzoek om een bocht zoals bij Buitendijk West 7 op te nemen als alternatief, de binnendijkse alternatieven te schrappen en de menselijke factor mee te nemen in de afwegingen.	De bedoeling van het MER is om de (milieu)effecten expliciet mee te wegen in het proces om tot een oplossing voor de dijkversterking te komen. Daarbij wordt naar alle mogelijke oplossingen gekeken om zo 'de hoeken van het speelveld' te beschouwen en in kaart te brengen wat de effecten daarvan zijn. Vervolgens wordt, mede op basis van die effecten, een keuze gemaakt voor de beste oplossing. De menselijke factor wordt daarin zeker meegewogen en benoemd: het waterschap is zich ervan bewust dat binnendijkse oplossingen impact hebben op bewoners. De reden om een binnendijkse oplossing mee te nemen is (1) dat deze het meest voor de hand ligt bij een binnenwaarts macrostabiliteitsprobleem (daarop is de dijk afgekeurd), (2) dat we de hoeken van het speelveld inzichtelijk moeten hebben, dus

Nr.	Datum	Naam indiener	Toelichting zienswijze	Antwoord
4a	13 december 2024	Dijkbewoner	Indiener vindt dat het effect en de impact op bebouwing bij een binnendijkse versterking onvoldoende terugkomt bij de criteria in het afweegkader.	binnenwaarts, buitenwaarts en constructief en (3) dat er buitenwaarts ook inpassingsproblemen zijn zoals door mogelijke overlap met wettelijk beschermd Natura 2000-gebied. Daarbij is het de bedoeling om – in het geval van een binnendijkse versterking – maatwerkoplossingen te onderzoeken rondom bijvoorbeeld woningen.
4b			Indiener vraagt zich af waar/hoe wordt gekeken naar de impact van trillingen op bebouwing langs de dijk bij het plaatsen van damwanden of andere constructies.	Zie het antwoord in de regel hierboven. In het beoordelingskader gaat het over effecten op woon-, werk- en leefmilieu. Bij dat thema worden o.a. de effecten op woningen en bedrijven meegenomen. Ook dit wordt kwalitatief beschouwd bij het thema woon-, werk- en leefmilieu in het MER, namelijk wanneer het gaat over tijdelijke hinder tijdens de realisatiefase. Daarbij gaat het ook over trillingen. In de volgende fase van de dijkversterking (de planuitwerking) zal nauwkeurig naar de kans van hinder door trillingen tijdens de realisatie worden gekeken. Dit is een landelijk aandachtspunt. Voorafgaand aan de werkzaamheden kan zo nodig een nulmeting gedaan worden.
5a	11 december 2024	Vereniging Stadsraad Hart voor Willemstad en Vereniging Stadstafel Klundert	Indiener vraagt om een integrale afweging te maken van de maatschappelijke, recreatieve en ecologische aspecten van de dijkversterking en te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om de dijkversterking te combineren met een verbetering van de verkeersveiligheid, de recreatieve infrastructuur en de ecologische verbindingen in het gebied. Met de zienswijze wordt aandacht gevraagd voor de mogelijkheden om de dijkversterking Willemstad-Noordschans te combineren met maatregelen die bijdragen aan verbetering van de verkeersveiligheid, de ecologische kwaliteit, de recreatieve waarde en de leefbaarheid van het gebied. Voorstel: een recreatief fiets- en	Indiener noemt verkeersveiligheid, ecologische kwaliteit, recreatieve waarde en leefbaarheid als aspecten om te onderzoeken in het MER. De genoemde onderdelen komen terug bij de thema's woon-, werk- en leefmilieu en natuur (en enigszins bij landschap). Het MER is bedoeld om de milieueffecten van (de oplossingen voor) de dijkversterking te beschouwen: welke effecten heeft een bepaalde oplossing op genoemde aspecten? Als er effecten zijn wordt ook bekeken hoe deze kunnen worden gemitigeerd. Genoemde aspecten zijn niet het hoofddoel van de dijkversterking: een zo goed

Nr.	Datum	Naam indiener	Toelichting zienswijze	Antwoord
5b			<p>wandelpad langs de Oostdijk, Tonnekreek en Buitendijk-West naar Noordschans. (Dit biedt volgens indiener niet alleen een oplossing voor de verkeersveiligheid voor fietsers en wandelaars, maar versterkt ook de recreatieve waarde van de regio, draagt bij aan de ecologische verbinding en sluit aan bij de doelstellingen van het Nationaal Waterprogramma.)</p> <p>Indiener verzoekt om in het MER een overzicht op te nemen van potentiële meekoppelkansen die kunnen bijdragen aan de waterveiligheid, de ecologische kwaliteit, de recreatieve waarde en de leefbaarheid van het gebied, met daarbij een aantal aandachtspunten waarop indiener meent dat het MER in moet gaan.</p>	<p>mogelijke inpassing van een oplossing zodat de dijk weer voldoet aan de norm. Daarom gaat het bij proactieve verbetering zoals voorgesteld door indiener om eventuele meekoppelkansen en optimalisaties (extra/aanvullende maatregelen) en daarmee om een besluit van het waterschap om waar mogelijk 'verder te gaan' dan strikt noodzakelijk in verband met het hoofdoel van de dijkversterking. Zie voor een reactie rondom meekoppelkansen ook de reacties bij indiener 2 en 3.</p> <p>Over de wijze waarop wordt omgegaan met meekoppelkansen is een paragraaf opgenomen in de NRD, zie ook het antwoord bij indiener 2 over meekoppelkansen. In het MER worden meekoppelkansen alleen meegenomen wanneer deze voldoen aan de voorwaarden zoals benoemd in de NRD. Het totaalpakket van meekoppelkansen en de afweging ervan wordt in een apart traject bekeken.</p>
6a	4 december 2024	LSNED	<p>De huidige dijkversterking raakt direct aan de Buisleidingenstraat en vereist speciale aandacht voor het behoud van de oorspronkelijke overhoogte en -breedte, die specifiek zijn aangebracht door de Rijksoverheid om buisleidingen eenvoudig boven de dijktafel te kunnen aanbrengen. Wanneer de dijktafel wordt verhoogd of de dijk wordt verbreed, kunnen aanpassingen aan het dijklichaam ter plaatse van de Buisleidingenstraat noodzakelijk worden, met name in delen waar momenteel nog geen kabels en buisleidingen liggen.</p> <p>Zorg-/aandachtspunten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - overhoogte en -breedte behouden, ook in delen waar geen leidingen liggen - bij verhoging van de dijk aan weerszijden van de Buisleidingenstraat kan de 	<p>De buisleidingstraat NL is een punt van aandacht bij deze dijkversterking. Om hier duidelijk en concreet aandacht voor te hebben, is de impact op kabels en leidingen als specifieke afweging meegenomen in het zeefproces.</p> <p>Daarnaast wordt op de locatie van de kruising van de leidingstraat met de dijk geen versterking voorzien, wel in de naastgelegen vakken.</p> <p>In de planuitwerking wordt er nader gedetailleerd op de dimensies, daar zullen de eisen vanuit de leidingen ook een plek krijgen met betrekking tot het ontwerp.</p>

Nr.	Datum	Naam indiener	Toelichting zienswijze	Antwoord
			<p>minimale dekking van 1 meter boven buisleidingen niet meer worden gegarandeerd en kan ook niet worden gegarandeerd dat de buisleidingen boven de dijktafel kunnen worden aangebracht (à technische complicaties en hogere kosten)</p> <ul style="list-style-type: none"> - de dijkversterking mag de flexibiliteit en toegankelijkheid van de Buisleidingenstraat niet schaden of minder toegankelijk maken - belang van de Buisleidingenstraat als integrale infrastructuur meewegen - toekomstige uitbreidingen van nieuwe kabels en buisleidingen in de Buisleidingenstraat moeten zonder beperkingen mogelijk blijven - voortzetting van regelmatige afstemming met LSNed en kabel- en buisleidingeigenaren, inclusief bijeenkomsten wanneer oplossingsrichtingen concreter worden 	
7a	13 december 2024	RCE	<p>Indiener vraagt of er nog differentiatie mogelijk is in alternatieven op die plekken waar de weg op de dijk ligt of ernaast, in verband met visuele effecten en belevingswaarde (vrijwel ongehinderd zicht op het Hollands Diep).</p>	<p>Ja, om die reden zijn er aparte ontwerpvakken bepaald (juist vanwege de ligging van de weg).</p>
7b			<p>Indiener geeft voor wat betreft erfgoed de volgende overwegingen mee:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Alternatief 1 vergroot mogelijk de afstand van de passant tot de muraltmuren. Zijn deze nog beleefbaar na versterking? Ook is de vraag in hoeverre de muren 	<p>In de NRD staan mogelijke alternatieven. Deze worden uitgewerkt tot kansrijke alternatieven, waarbij zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met behoud van erfgoed. In het MER worden de effecten van de kansrijke alternatieven op o.a. erfgoed bepaald, en wordt in geval van negatieve</p>

Nr.	Datum	Naam indiener	Toelichting zienswijze	Antwoord
			<p>ge vrijwaard blijven van schade en vervolgschade tijdens de bouwwerkzaamheden. Of dienen zij weggenomen te worden tijdens de uitvoering? Tot slot is de vraag in hoeverre ook de aanliggende erfgoederen worden aangetast in hun positie en functioneren (bv. sloot en overbrugging).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Alternatief 2 vergroot enigszins de visuele afstand tot het aanliggend land en het water. - Alternatief 3: zie opmerkingen alternatieven 1 en 2. - Alternatief 4: voordeel is dat het huidige dijklichaam inclusief de aanwezige cultuurhistorische waarden niet worden geschaad (behalve het kunstwerk De Wachter). Bij het onderzoek naar de effecten is het van belang het effect op het vrije zicht vanaf de dijk en de weg op dijkhoogte te onderzoeken. Het vergroot immers visueel de afstand tot het water. Ook tast een tweede dijklichaam het primaire verdedigingsprincipe van de muraltmuur aan. Tot slot is de vraag hoe het dubbele dijklichaam zich in ontwerpend en civieltechnisch opzicht verhoudt tot de sluis en haven bij Tonnekreek. - Bij alternatief 5 kan de nieuwe functie de muraltmuur visueel en functioneel 	<p>effecten nagegaan of er mitigerende maatregelen mogelijk zijn. De overwegingen t.a.v. erfgoed zijn verder ter kennisneming aangenomen. Overigens is er bij alternatief 4 dijkverlegging geen sprake van een tweede dijklichaam.</p>

Nr.	Datum	Naam indiener	Toelichting zienswijze	Antwoord
			<p>verstoren. Ook kan het alternatief door de ingrijpende uitvoeringswerkzaamheden gevolgen hebben voor het behoud in situ (tijdelijke verwijdering, opslag en terugplaatsing). Voor het beoordelen van de effecten van de alternatieven is het van belang nader inzicht te krijgen in de staat van onderhoud van de muraltmuren, die over een groot deel van de dijk een vrijwel doorlopend rijksmonument vormen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Alternatief 6 lijkt geen of vrijwel geen invloed op het erfgoed te hebben. Wel is het alternatief mogelijk ingrijpend op het kunstwerk De Wachter. 	